ય સ્ત્રી-પુરૂષ નિગ્રહ કરે છે, તેઓ પોતાના
ઃ પવિત્ર પ્રયત્નના પ્રમાણમા શરીર આરોગ્ય
પાચવી-ટકાવી અથવા વધારી શકે છે એટલુ
જ નહિ પણ પોતાની ભવિષ્યની પ્રજાને પણ
પેવી જ નિરોગી નિપજાવવા શક્તિમાન
થઇ શકે છે 'શરીરમાત્ર ખલુ ધર્મસાધનમ્'
એ ન્યાયે પણ શરીરને ટકાવી રાખવા બ્રહ્મ
ચર્યની અગત્ય અનિવાર્ય છે

૦ ૬ શરીરસૌન્દર્ય-નિયમિત રીતે શુદ્ધ
નર્દોષ સાત્વિક ખોરાક લેવાથી, મન-વચન-
કાયાથી શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનુ પાલન કરવાથી
મને અનેક પ્રકારની આધિ વ્યાધિવડે થતી
વીર્યહાનિ સદ્વિવેકયોગે અટકાવવાથી પરિ
ણામે અતરમા જે સુખશાન્તિ, સ્વસ્થતા,
સતોષ અને પ્રસન્નતા પ્રસરે છે તેથી શરીરમા
પણ સુવાળી ખુબસુરતી પ્રસરે છે અને તે
નિજ સતતિને પણ વારસામાં મળે છે બ્રહ્મ

તે ઉપરાંત સ્થિરતા અને બુદ્ધિબળ
ાવવા પામે છે અને ચિત્તની પ્રસન્નતા જળ
ાયા કરે છે પરિણામે જે સંતતિ થાય છે
ે સઘળી રીતે આનંદદાયક નીવડે છે તેની
ભવિષ્યની સંતતિ પણ સુંદર અને મજબૂત
ધાની, બળિષ્ટ, દીર્ઘાયુષી અને પુરૂષાર્થી બનવા
મે છે, તેથી તે ખરેખર અપરહિત કરવા
ગ્ય થાય છે બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી આત્મ
ળ પણ અત્યંત ખીલવા પામે છે અને તે
ળનો ઉપયોગ બહુ સારી દિશામાં કરી શકાય
, જેથી પરિણામે સંચિત કર્મ ઉપાધિને ટાળી,
ક્ષય અનંત સુખના સ્થાનરૂપ મોક્ષ પ્રાપ્ત
ઈ શકે છે બ્રહ્મચર્યનો આવો અચિંત્ય પ્રભાવ
ણી સર્વ કોઈ સજ્જન ભાઈ-બ્હેનોએ તેના
અત્યંત આદર કરવો યુક્ત છે વિદ્યાભ્યાસ
કરવામાં વિદ્યાર્થીજીવન પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળ
વાની અત્યંત જરૂર છે કારણ કે જ્યાં સુધી

Kāntilal B Kapadia.

પૂજાય છે (ગુણો સમ સર્વત્ર પૂજા-સત્કારને પાત્ર થાય છે-પૂજાય છે અને મનાય છે)

"કાયર-કાતર જનો કઈપણ સત્કાર્ય પ્રતિજ્ઞાદિક ભંગ થવાના ભય માત્રથી આદરતા જ નથી, મધ્યમ જનો તેનો પ્રભાવ જાણી-સમજીને આદરે છે પણ વિઘ્ન આવ્યે તે તજી દે છે પણ દક્ષ-ડાહ્યા-ચકોર જનો તો ગમે એવા વિઘ્ન આવ્યે છતે પણ આદરેલા સત્કાર્યને અંત સુધી નિર્વહે છે"

"પ્રથમ જ તપાસો કે તમે જે કાર્ય કરવા સંકલ્પ કર્યો છે તે ડહાપણભર્યો છે કે નહિ ? અને જો તે સંકલ્પ દક્ષતા-ડહાપણભર્યો જ હોય તો ગમે તેવા વિઘ્ન ઉપસ્થિત થાય તોપણ તેથી તમે ડગશો નહિ-ચલાયમાન થાશો નહિ-તેમાં અડગ રહેજો"

'ધૈર્યપૂર્વક ખંત જારી રાખવાથી ગમે તેવા દુષ્કર કાર્ય પણ સાધી શકાય છે'

'ચાકરી વગર ભાખરી નથી' 'કર્યા વગર કંઈ મળતું નથી'

'જેવું વાવશો તેવું લણશો' 'જેવું ઘાલશો એવું કમાશો'

'આપ સમાન બળ નહિ અને સમાન જળ નહિ'

'આત્મમહેનત (Self Help) ઉપર વિશેષ વિશ્વાસ રાખો–સ્વાશ્રયી બનો, બીજા વિશ્વાસ ઉપર બેસી રહીને આળસને ન પોષશો–નહિ વધારશો'

નિયમિત કાર્ય કરવાની ટેવથી ઘણું સરળતા–અનુકૂળતા થવા પામે છે

'તમારા દરેક કાર્યમાં બને તેટલા નિયમિત (Regular) થાઓ–થવા પ્રયત્ન કરો શરૂઆતથી અને સારી રીતે કાર્ય કરવાની એના જેવી બીજી કોઈ સરસ પદ્ધતિ નથી નિયમિ-

ાર્ય કરનારાઓ ગમે તેટલા કામ મજાથી કરે ઃ અને અનિયમિત કામ કરનારા એકાદ કામ રવામા પણ નાશીપાસ થાય છે

'લક્ષ્યપૂર્વક નિયમિત કામ કર્યા પછી જે વેશ્રાન્તિ મળે છે તના ખરી મીઠાશ આવે ક કેમક તેથી આત્મસતાપ પ્રાપ્ત થાય છે ચિત્ત પ્રસન્ન રહે છે)

'અનિયમિતપણે કામ કરનારને આત્મ તોષને બદલે પ્રશ્ચાત્તાપો થયા કરે છે ચિત્ત અપ્રસન્ન અને ઉદાસી રહ્યા કર છે)'

'નિયમિત કામ કરનારને નિત્ય કાર્ય ેમા શ્રદ્ધા બની રહે છે તેથી ત ધાર્યું ા C સાહપૂર્વક સારી રીતે કરી શકે છે ી ઉલટુ અનિયમિત કામ કરનારમા બને આ વાત સ્વાનુભવ સિદ્ધ સમજી શકાય ી છે'

બ્રહ્મચર્ય છે સ્પર્શેન્દ્રિય રસેન્દ્રિય પ્રમુખ
ન્દ્રિયોના વિષયોને વશ થઇ જઇ તેમા
ાસક્તિ ધારવાથી, ક્રોધાદિક કષાયોને વશ
ઇ અંધ બની જવાથી, મન વચન અને
ાયાને યોગ્ય નિયમમા નહિ રાખતા મોકળા
ૂકી દેવાથી અને મૈત્રીપ્રમુખ ઉદાર ભાવનાથી
ર રહી તુચ્છ સ્વાર્થવશ થઇ પરપીડાદિક
નીતિ-અન્યાય આચરવાથી મૂઢ જનો
વિત્ર બ્રહ્મચર્યથી બેનસીબ રહે છે જેઓ
ુચ્છ વિષયસુખમા લપટાઇ પવિત્ર બ્રહ્મચ-
ર્યનુ પાલન કરતા નથી તે ભાઈ-બ્હેનો સાચા
(વાસ્તવિક) સુખના ગંધને પણ પામી શકતા
નથી અગમ્યગામી યા વ્યભિચારી જીવનથી
તેઓ પોતે પોતાના ભવિષ્ય ઉપર સખ્ત
ફટકો મારે છે અને પોતાની સતતિનુ પણ
સત્યાનાશ વાળે છે વિષયાસક્ત જનોની
સતતિ પણ નિર્માલ્યપ્રાય બને છે, જેથી તે

અમય ૧૩ કર્ણેન્દ્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રમુખ
ન્દ્રિયોના વિષયોને વશ થઈ જઈ તેમાં
રક્ત થવાથી કષાયાદિક કલેશોને વશ
કે જાય બની જવાથી મન વચન અને
ધ્યાન ચેષ્ટા નિયમમાં નહિ રાખતા મોકળા
રી દેવાથી અને મૈત્રીપ્રમુખ ઉદાર ભાવનાથી
દી મુગ્ધ સ્વાદવશ થઈ પરપીડાદિક
અનીતિ-અન્યાય આચરવાથી મૂઢ જનો
પવિત્ર બ્રહ્મચર્યથી મૈનશીલ રહે છે જેઓ
તુચ્છ વિષયસુખના લલચાઈ પવિત્ર બ્રહ્મચ-
ર્યનું પાલન કરતા નથી તે આર્ય-બ્હેનો સાચા
(વાસ્તવિક) સુખના અંશને પણ પામી શકતા
નથી અક્કલવાળા યા વ્યભિચારી જીવનથી
તેઓ પોતે જ પોતાના ભવિષ્ય ઉપર સખ્ત
ફટકો મારે છે અને પોતાની સંતતિનું પણ
સત્યાનાશ વાળે છે વિદ્યમાન જેની
સંતતિ પણ નિર્માલ્યપ્રાય બને છે, જેથી તે

જનો યશકીર્તિની કાર ઓછી જ કરે છે તો પણ બહુ કોઈ તેમના ગુણોત્કીર્તન કરવા તલચાય છે અને તેમની કીર્તિ જગતમાં ગાજી ઉઠે છે બ્રહ્મચર્યનું દૃઢ પાલન કરવાથી સંકલ્પશક્તિ એવી તો દૃઢ થવા પામે છે કે તેના નિશ્ચયબળને ડગાવવા કોઈ સમર્થ થઈ શકતું નથી અને એવા દૃઢ નિશ્ચયબળ ઉપર જ સકળ કાર્યસિદ્ધિનો આધાર રહે છે એવો જ્ઞાની પુરૂષોનો સ્વાનુભવ છે વાસ્તવિક રીતે એવા અવ્યભિચારી-નિર્દોષ જીવન જીવવું એ જ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય સમજવાનું છે એવું શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય જીવન જીવે તે પવિત્ર સ્ત્રી-પુરૂષોની જ બલિહારી છે તેમને સહસ્રશઃ ધન્યવાદ ઘટે છે 'અબ્રહ્મસેવન યા વિષયાસક્તિ અથવા વ્યભિચારી જીવન જ સકળ આપદાઓનું મૂળ છે'

અરે! જ્યારે એક એક ઇંદ્રિયના દોષથી પતંગીયા, ભમરા, માછલા, હાથીઓ અને

અબ્રહ્મસેવાના માઠાં ફળ

માન (મર્યાદા) વગર મૈથુનક્રીડા યા વિષયા
ગ્નિવડે વધ્યત્વ (સંતાનરહિતપણું) પ્રાપ્ત થાય
કે યા તો માલ વગરની-નમાલી બહુ પ્રજા
પેદા થાય છે સ્ત્રી જાતિને અત્યંત વિષયાસક્તિ
ના વિષયાધનાથી વૈધવ્ય-વિધવાપણું અથવા
દાપો આવે છે એ ઉપરંત ધર્મકર્મમા
પણ એથી ભારે અંતરાય નડે છે એ આદિ
અનેક આપદાથી બચવાનો ઉત્તમ માર્ગ એ
છે કે આપણે આપણી વિષયેન્દ્રિયોને નિય
મમાં રાખી બ્રહ્મચર્યના પ્રાણભૂત નિજ વીર્ય-
શક્તિનું સારી રીતે સંરક્ષણ કરવું એથી જ
સર્વ ઇષ્ટકાર્યની સિદ્ધિ થઇ શકે તેમ છે, એ
કદાપિ વિસરી જવું જોઇએ નહિ

શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યની રક્ષા અને આત્મવૃદ્ધિ માટે વિધાયક નિયમો

૧ શુદ્ધ-નિર્મળ-અવિકારી વાતાવરણમાં જ વસવું ૨ શાન્ત વૈરાગ્યરસ ઉપજે એવી જ ધર્મકથા કહેવી કે સાંભળવી ૩ જેથી અનેક પ્રકારના વિષયવિકારો ઉપશમી જાય એવાં જ આસન-પદ્માસન, વીરાસન પ્રમુખ યોગાસન અને મુદ્રાને ધારણ કરવા લક્ષ રાખવું ૪ પરમ શાન્ત જિનમુદ્રાને યા શાન્ત સુસાધુમુદ્રાને નીરખી આત્મનિરીક્ષણ કરવું-વિષયવાસનાને શમાવી દેવા ૫ સન્મતિ કે સદ્ગુણી જ્ઞાની સંગાતે જ ગોષ્ઠી કરવી ૬ બીજાની સુકૃત કરણીને અનુમોદવી અને અભિનવ સુકૃત કરણી કરવાની ખંત રાખવી ૭ સદાય પ્રેમથી જ્ઞાનામૃતનું પાન કરવું ૮ નકામી કુથલીમાં વખત ગુમાવી નહિ દેતાં ઉત્તમ ચરિત્રો સાંભળવા, સંભારવા અથવા ગમે તે પ્રસંગ પામી સુબોધ મેળવી

૪ બાળક સ્તનપાન કરતુ રહે ત્યા સુધી સ્ત્રી પુરૂષે અખન્ડ બ્રહ્મચર્ય પાળતા રહેવુ જોઇએ

૫ બાલ્ય-શિશુવયમા મલીન સસ્કારોથી બાળકો બચવા પામે એવી રીતે વડીલોએ રાખવી જોઇએ

૬ કામોદ્દીપક યા ઉત્તેજક અથવા વિકાર જનક પદાર્થોનુ સેવન બધ થવુ જોઇએ

૭ બ્રહ્મચર્યના પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ લાભો યોગ્ય વખતે બરાબર સમજાવવા જોઇએ

આવા પવિત્ર નિયમોયુક્ત જીવન વહતા સ્ત્રી-પુરૂષોથી ઉત્પન્ન થતી પ્રજા જ સ્વપર કલ્યાણ કરી શકશે

સ્વદેશ કે સમાજનો ઉદ્ધાર કરવા માટે આવા પુત્રરત્નો જ સમર્થ થઇ શકે છે તેથી આવા પુત્રરત્નો પેદા કરવા માટે ઉપર જણા ્યા મુજબના પવિત્ર નિયમો અંગિકાર કરીને

૧મનાથી ઉત્પન્ન થયેલી પવિત્ર પ્રજા પણ પોતાના અવગ્ર વીર્યપરાક્રમથી વિદ્યા-કળાના બળે નિજ તવ્ય સમજી નિજ નિજ દેશ કે સમાજને ઝંડા કરવા સમર્થ થઈ શકે અને પરિણામે મનેક આત્માઓનું પણ હિત થઈ શકે

જબુકુમાર, સુદર્શન શેઠ સ્થૂલભદ્રમુનિ અને વિજય શેઠ વિજયા શેઠાણી જેવા વ્રત દષ્ટાંતો જાણી તમને આદર્શરૂપ લેખી સ્વજીવન અર્પિત કરવું જોઈએ એવા પુન રત્નોની આપણને બહુ જરૂર છે સત્ય કહ્યું છે c Charity begins at h me' Example is better than precept' એ ન્યાયે આપણે જાતે જ મને તેવું બ્રહ્મચર્ય પાળવા પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ આગળ થઈ ગયેલા આદર્શજીવનરૂપ અનેક ઉત્તમ સતા સતીઓના પવિત્ર નામોનું આપણે નભાતે સ્મરણ કરીએ છીએ તે તેમના જેવા પવિત્ર

ના વચનાનુસારે સારામા સારો ઉપયોગ
. માટે બ્રહ્મચર્ય પાળવાની બહુ જ જરૂર
બ્રહ્મચર્યથી નિજ વીર્ય સુરક્ષિત રહે છે
તથી અનેક ઉપયોગી કાર્યો કરી શકાય છે
જો બચપણથી જ પોતાના બાળકોના હિત
તેમના ઉપર શુભ સસ્કારો પાડવા માત
દિક વડીલજનો પૂરતી કાળજી રાખે અને
ના ઉપર કોઇપણ પ્રકારના મલીન સસ્કારો
ા ન પામે એવી પૂરતી ચીવટ રાખે તો
ના બ્હાલા બાળકોની ઉન્નતિ ઘણી વ્હેલી
. પામે, એ નિસદેહ વાત છે બાળકોના
મન કે વચન ઉપર કોઈ જાતની માઠી
ર ન થવા માટે ગર્ભાધાનથી માંડી માત
ાદિ વડીલોએ કોઈપણ પ્રકારના મલીન
યારવિચાર કે વચનનો વ્યાપાર કરવો,
વો કે અનુમોદવો નહિ, પણ પોતાના
મન અને વચનથી શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળવા

કેટલીક વખત માતાઓને ગર્ભસ્ત્રાવ અથવા કસુવાવડ થવા પામે છે શરીરમા શૂલ કે સણકા આવવા માંડે છે અને પ્રસૂતિ વખતે માતાને ભારે વ્યથા સહન કરવી પડે છે આવા અનેક દોષથી મુક્ત થવા ઉપર લાભ સાચવવા માટે જ્યારથી ગર્ભાધાન રહે ત્યારથી જ ગર્ભની રક્ષા નિમિત્તે માતા-પિતાએ વિષયવિકાર તજીને નિર્દોષ બ્રહ્મચર્ય પાળવા પૂરતુ લક્ષ રાખવુ એ એક અતિ અગત્યનો વાત છે અને એવા પ્રકારના ઉત્તમ લક્ષણ વાળા બાળકની પ્રાપ્તિ કરવા તેઓ ઈચ્છતા હોય એવા પ્રકારના જ આચારવિચાર અને ગીતગાનાદિક ગર્ભાધાન થવાથી માંડીને ગર્ભ પ્રસૂતિ પર્યંત તેમણે કર્યા કરવા જોઈએ એ પ અનેક અનુભવી જનોનુ કથન લક્ષમા રાખ યોગ્ય છે સુજ્ઞ અને ચતુર બાઈભાઈઓ આ કથનનુ ઉત્તમ રહસ્ય સમજી શકે છે

...ષ્ટ, વીર્યવાન, તેજસ્વી, કાન્તિવાન, પ્રતાપી,
...બળવાન, ઉત્સાહી અને પરદુઃખભંજક બને
એવા સુશિક્ષિત બ્રહ્મચારી યુવકો જ ખરે
...જગતને આશીર્વાદરૂપ નીવડે છે ઇતિશમ્

મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજી

બ્રહ્મચર્ય

...णभूतं चरित्रस्य, परब्रह्मैककारणम् ।
...माचरन् ब्रह्मचर्यं, पूजितैरपि पूज्यते ॥१॥
...िरायुष सुसंस्थाना, दृढसंहनना नरा ।
...जस्विनो महावीर्या, भवेयुर्ब्रह्मचर्यत ॥२॥

-योगशास्त्रे

ભાવાર્થ —ચારિત્રના પ્રાણભૂત-બ્રહ્મ

૨

લક્ષણ સ્થૂલ દૃષ્ટિથી બાંધવામાં
છે, પરંતુ બારીકીથી વિચાર કરતાં
 નું લક્ષણ "વિષયાભિલાષથી નિવૃત્ત
તે છે તેને લીધે જ વીર્યનું સંરક્ષણ થઈ
, એટલે કે—જેટલે જેટલે અંશે વિષય
ના નાબૂદ થાય છે તેટલે તેટલે અંશે
મ ગ્રહણ થઈ શકે છે, તેથી વીર્યસંરક્ષણને
બ્રહ્મચર્ય કહેવામાં આવે તો તે યુક્ત જ છે

પ્રારંભકાળ

લોકદૃષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યની શરૂઆત જ્યા
લગભગ આઠ વર્ષે ભણવાને યો
કે ત્યારથી થાય છે, પરંતુ વિચાર ક
છે કે—ખરેખરી શરૂઆત તો બાળક જ
ના ગર્ભમાં હોય છે ત્યારથી જ થાય
વાત નીચેના ઉ લેખથી સારી સમજાશે

આજ સવારે વાવેલો અનાજનો દા

ગ કરતા હોય, દુરૂપયોગ ન કરતા હોય
: વખતે બ્રહ્મચર્યવાન્ કહેવાય છે, પરંતુ
ઓમાં બ્રહ્મચર્યના મૂળભૂત સંસ્કારો ગર્ભાં
સ્થાગાથી દાખલ થયેલ હોય છે નેપો
લેયન ગર્ભમાં હતો તે વખતે તેની માતાએ
યુદ્ધના ભિન્ન ભિન્ન ચિત્રો જોયા હતા, તેથી
નેપોલિયન રણવીર થયાની વાત સુપ્રસિદ્ધ છે
મેઘ, તોપ, બંદુકના કે બીજા કોઈપણ ભયા
નક અવાજને સાંભળી ભયથી થરથર કંપ
નારી ગર્ભિણી સ્ત્રીઓના બચ્ચાં સાહસિક,
વીરમૂર્તિ કે નીડર થયાની વાત કોઈએ
સાંભળી છે ? અનિષ્ટ પ્રસંગ આવવાથી કે
અજ્ઞાનતાને લીધે કોઈ સામાન્ય પ્રસંગોમાં
પણ વારંવાર રડવા કરતી-અશ્રુમુખી ગર્ભિ
ણીનું બાળક ઉદાસી ચહેરાનું અને બીકણ
સ્વભાવનું ન થવાનું કારણ બની શકશે
ખરૂં ? નિર્વ્યાજ કામી-રડ્ડુ સ્ત્રી અપટિત

ાણીઓમા આનુવંશિક (પરંપરાગત) સંસ્કા
નો ક્રમ જલધોધની પેઠે ચાલુ જ હોય છે
કે સ્ત્રી ગર્ભાધાન રખી વિષયવાસનાની પ્રદિપ્ત
જ્વાળામા પોતાની આહુતિ નથી આપતી,
ગારની મસ્તકમા પોતાના કર્તવ્યની પ
પ્રમાસિ નથી જોતી, પોતાના પતિ સાથેના
વ્યવહારમા પણ આસક્તિથી ન પ્રવર્તતા
જરૂર જેટલા જ વાત ચીત વિગેરે વ્યવહારોથી
નિભાવ કરે છે, દુર્વિચારોના વાવાઝોડામા
સપડાતી નથી, સખીઓ કે બીજી સ્ત્રીઓ
સાથે ન છાજે તેવા વાર્તાલાપ કે હલકા પ્રકા-
રના ગીતોમા ભાગ લેતી નથી દુરાગ્રા
પોતાનુ મન કાબૂમા રાખી ધૈર્યથી ઇંદ્રિયોને
કબજામા રાખે છે અને એક પણ દુરાચાર
[illegible] ન થવા પામે તેની બરોબર કાળજી
રાખે છે તેની સંતતિ સુંદર-સુઘડ આકારની,
ઓજસ્વી, પુરૂષાર્થવાળી, મન ઉપર અસાધારણ

સમ્યાના પણ શરીર અને મનોબળમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવનાર મનુષ્યો તેમના ઉપર હકુમત ચલાવે છે બળવાન અને બુદ્ધિમાન્ થવું એ જ સ્વતંત્રતાનું લક્ષ્ય છે શરીર અને મનોબળમાં પાછળ પડી રહેલી પ્રજા શું મહત્વ ગણાશે ? આ સામાન્ય દૃષ્ટિથી આગળ વધી જોઈએ તો જણાશે કે શરીર અને મનોબળની સર્વોત્તમ શ્રેષ્ઠતા વિના પરમ પુરુષાર્થ (મોક્ષ) સંભવતો જ નથી, એ શ્રી મહાવીર પ્રભુના ઉપદેશ અને યુક્તિથી સિદ્ધ થાય છે વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણવાળા જીવો જ મોક્ષને યોગ્ય છે અને જે વધારેમા વધારે શુદ્ધ વિચારવાન્ હોવાથી જ્ઞાનાવરણીયાદિક કર્મોનો નાશ કરે છે તે જ મોક્ષ મેળવે છે આ સિદ્ધાંતો પણ શરીર અને મનોબળ વધારવાની જ આવશ્યકતા સૂચવે છે

ર્થીઓને પોતાનો વિષય સારી રીતે પકડો
ા છતા ફક્ત માંદગીને લીધે પરીક્ષામા ન
તા શુ કોઇએ નથી જોયા ?

શરીરબળની એટલી જરૂર વિચારબળમા
તેની જ છે કે તે કરતા પણ વધારે જરૂર
દૃ-અડગ આત્મશ્રદ્ધા યા વિશ્વાસ રાખવામા
ને ઇન્દ્રિયનિગ્રહ (ચારિત્રબળ) ની પ્રાપ્તિ કર
ામા છે નિર્બળ શરીરના મનુષ્યે કોઇ પણ
તનનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો હોય તો તે શુ ટકી
શકશે ? અથવા તો તે શુ સારી રીતે પાર
પાડી શકશે ? ચારિત્રબળ પ્રાપ્ત કરવામા પણ
શરીરબળની ભારે આવશ્યકતા સ્વીકારવી પડે છે

શીત પ્રદેશમા ઉત્તરધ્રુવની શોધ કરવાના
કે બીજા કોઇ મહત્વના કામ કરવાના અડગ
નિશ્ચયને નિર્બળ મનુષ્ય ક્યા સુધી વળગી
રહી શકશે ? તાકાત વિનાના માણસો અડગ
નિશ્ચયને વળગી રહી શકતા નથી અને મન

નરેહના રોગોનુ સોગસ્થાન બનતુ જાય બુદ્ધિના બીજને મડતા જાય છે અને સ્મર ક્તિ નષ્ટ થયે થોડી પણ વાસ્તવિક વિચાર ાની શક્તિ રહેતી નથી આ ઉપરથી સિદ્ધ છે કે –મનોબળ અને ચારિત્રબળ શરી હતા ઉપર અવલબી રહ્યા છે વિશ્વવ્ય ાના ઉચ્ચ અધ્યાત્મી વિદ્વાનોની પણ એ જ ય સૂચનારી ઉક્તિઓ નજરે તરી આવે —" शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् " ' नायमात्मा बलहीनेन लभ्यः ' ×આ પ્રમાણે ઉન્નતિને ખરે પહોચાડનારી શક્તિઓનુ મૂળ કારણ રીરબળ સિદ્ધ થાય છે અને શરીરબળ ર્યસરક્ષણને આભારી છે, માટે બ્રહ્મચર્યની ત્યાવશ્યકતા

× A Sound body has a sound mind મજબૂત-તદુરસ્ત શરીરવાળાને મજબૂત ન હોય છે હોઇ શકે છે

દેહને હના રોગોનુ ભોગસ્થાન બનતુ જાય છે, બુદ્ધિના બીજો સડતા જાય છે અને સ્મર ણશક્તિ નષ્ટ થયે થોડી પણ વાસ્તવિક વિચાર કરવાની શક્તિ રહેતી નથી આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે —મનોબળ અને ચારિત્રબળ શરીરની દૃઢતા ઉપર અવલબી રહ્યા છે નિશ્ચય ઘણાના ઉંડા અભ્યાસી વિદ્વાનોની પણ એ જ ભાવ સૂચનારી ઉક્તિઓ નજરે તરી આવે છે— " शरीरमाद्यं खलु धर્मसाधनम् " ' ब्रह्मचर्यप्रतिष्ठायां वीर्यलाभः ' ×આ પ્રમાણે ઉન્નતિને શિખરે પહોચાડનારી શક્તિઓનુ મૂળ કારણ શરીરબળ સિદ્ધ થાય છે અને શરીરબળ વીર્યસરક્ષણને આધારી છે, માટે બ્રહ્મચર્યની અત્યાવશ્યકતા છે

× A Sound body has a sound mind મજબૂત-તદુરસ્ત શરીરવાળાને મજબૂત મન હોય છે હોઇ શકે છ

-પાચ વર્ષના બાળકના સગપણ ન થવા
એઇ પ્રદર્શિત કરશે એથી વધારે તપાસને
ટ્રેઇન વિગેરેમા બેસો અને ત્યા બેઠેલી
સોની વાતચીત સાભળવામા ધ્યાન આપો,
જણાશે કે વખતે એકાદ સ્રી પોતાની
કે ૧૮ વર્ષની પુત્રીને સગતી ન થવાથી
શ્રમ નાખતી હશે, અને બીજી કોઇ સ્ત્રી
કે ૨૬ વર્ષના પોતાના પુત્રને ક્ષયાદિ
કર વ્યાધિમા સપડાયાની વાત કહેવાની
રે અશ્રુઓવડે મુખ ધોતી માલૂમ પડશે
બધી દુર્દશાઓના બીજો સામાન્ય માણસ
જાણી શકે તેવી રીતે નિરતર રોપાતા જ
ર છે એટલે કે માતાપિતાઓની પોતાની જ
ચો, કુવાસનાઓ અને અત્યત આસક્તિ
ના પ્રતિબિમ્બો કામળ બાળકોના હૃદય
ણમા પડે છે તે પ્રતિબિમ્બો વખત જતા
ાવિધ નિમિત્ત પામી અનિષ્ટ પરિણામો

થી કડડભૂસ કરતો ગબડી પડ્યો તેનુ શુ
રણ ? ઇતિહાસ સાક્ષી પૂરે છે કે રણમા
વા અગાઉ તે પોતાને હાથે જ પોતાનું
ાન કરી ચૂક્યો હતો સગ્રામમા જવાની
ાગલી રાત્રે તે બદકર્મના કુવામા ગબડી
ગ્યો હતો" આશ્ચર્ય નથી કે તેવા કટોકટીના
ામલા વખતે, વીર્યરક્ષાજન્ય સદ્બુદ્ધિ અને
ાત્ત્વિક વિચારોની જરૂર વખતે, વીર્યના
ાયથી અકર્ત્તવ્યને કર્ત્તવ્ય સમજી બેસવાનું
ાહસ ખેડાયુ હોય અને તેથી રણમેદાનમા
ાપત્તિજનક પરિણામ આવ્યુ હોય! શૂર
ીર શિવાજીના નિસ્સીમ પરાક્રમ અને બુદ્ધિ
ાભાવથી સ્થપાયેલ હિંદુસામ્રાજ્યની ભિત્તિના
ાયાને ઢીલો કરનાર તેના પુત્ર સભાજીની
વેલાસપ્રિયતા હતી દેશની પડતીના બીજા
ા ણોમા રાજા કે પ્રજાની વિલાસપ્રિયતા એ
ણ એક અસાધારણ કારણ છે પશ્ચિમના

પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ આર્યાવર્ત્તમાં થઇ ગયા છે, સર્વેના કે નિયમિત બ્રહ્મચર્યનું યથાવત પાલન કરવાથી જ બ્રાહ્મી, સુંદરી, સીતા, દ્રૌપદી અને દમયંતીના નામો કાળનો વિશાળ પડદો પડ્યા છતાં પણ હજુ તવા ને તવા પૃથ્વીના એક ખુણાથી બીજા ખુણા સુધી ગાજે છે અને આધુનિક પ્રજાને માર્ગદર્શક થઈ પડે છે ગણધર ગૌતમ, જંબુસ્વામી, સ્થુળભદ્રના તેમજ વિજયશેઠ તથા સુદર્શન શેઠ પ્રમુખના જીવનચરિત્રરૂપ નિષ્કલંક, ઉજ્જવલ જ્ઞાન પ્રકાશક બ્રહ્મચર્યનો દીપક મનુષ્ય, ખરાબાથી બચાવી જીવનનૌકાને અભીષ્ટ સ્થાન ભણી લઈ જવા માટે હમેશાને માટે વિદ્યમાન જ છે ગમે તેટલો કાળ ગયા પછી પણ ઓપેલ સોના તા વધારે વધારે ચમકનાર આ ઉજ્વળ ચરિત્રરત્ન વિશ્વવિશ્રુત જીવન વિરામ અને આશ્વાસન આપવા માટે બસ છે પ્રાચીન

મંત્ર ફળે જગ જસ વધે,
દેવ કરે સાન્નિધ્ય
બ્રહ્મચર્ય ધરે જે નરા,
તે પામે નવ નિધ પાપ૦ ૯

શેઠ સુદર્શનને ટળી
શૂળી સિંહાસન હોય
ગુણ ગાયે ગગને દેવતા,
મહિમા શિયળનો જોય પાપ૦ ૧૦

મૂળ ચારિત્રનું એ ભલું,
સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન
શીલ સલિલ ધરે જિકે
તસ હુયે સુજસ વખાણ પાપ૦ ૧૧

વિવેચન—હે ભવ્ય જનો! દુર્ગતિના નિદાનરૂપ અબ્રહ્મસેવન તમે તજી દ્યો બધા જગજંતુઓ એમાં જ મુંઝાયેલા છે–વિષય રાગથી અંધ બનેલા છે એ અનાદિ વિષય

શાત્ ફળ જેવા છે એવી મમજ દિલમા ખી સુદર સ્ત્રીઓને તેમ જ તેમના લલિત- વભાવ નિરખીને મનમા લગારે નાચવુ કે ભાઈ જવુ નહિ, પરતુ જમ શાણા માણુઓ વવૃક્ષથી–તેની છાયા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ ગેરેથી સદાય સાવચેત રહે છે તેમ તેના સગે જરૂર સાવચેત રહેવુ તેમા બનતા સુધી લગારે ગફલત કરવી નહિ ૩

અત્યત ધગધગતા અગ્નિવડે તપાવીને વચોળ કરેલી લોઢાની પૂતળીને અગોઅગે ભી પડવુ સારૂ, પરતુ નરકના અઘોર દુખ પામવામા નગદ નિમિત્તરૂપ થતી નારી સાથે વિષયાંધ બની રમવુ એ બૂરૂ છે, કેમકે અગ્નિ મય પૂતળીને આલિગન કરવાથી એક જ વાર મૃત્યુ થાય છે અને વિષયકીચમા રચીપચી રહેનારી અને બીજાને ફસાવવા અનેક પ્રકારના હાવભાવ બતાવનારી સ્ત્રી સાથે મર્યાદા મૂકીને

હેતુ યુક્ત છે કુલીન ઓની સ ાલિથી કુલા ને પુષ્ટિ મળે છે ૫

કુલીન જનની નાગન નજરી યુક્ત છ મકે તેમ કરવાથી સ્વશીલની મા થાય છે માટે એ તેના વિષયભોગોમા પણ એ તેવા ઐશ્વર્યવાના અને રૂપસ ંપત્તિવાળા પર સ્ત્રી–પુરુ ષોની સાથે વિષયસુખ વિલસવા ઇચ્છા મ ખી ણ કરી નહિ જુઓ! વાસુદેવ જેવી સાહેબી વાળા અને કામદેવના અવતાર જેવા લક્ષ્મણનો પણ સીતાદેવીએ લગારે આદર ન કર્યો, પરંતુ તેને ઉલટો તિરસ્કારી નાખ્યો, તેમ પોતાના પવિત્ર શીલની સલામ રમા ચ્છતી બ્હેનોએ પર–પુરુ ષનો કૂડો પરિચય સર્વથા તજવો ૬

સતીશિરોમણિ સીતા દેવીની આગળી મધી પતિવ્રતા હતા રાવણે કુબુદ્ધિથી તેણીના સાથે વિષયસુખ વિલસવા હઠ આદર્યો તા

૧૩ બારી બારણા કે ગોખમા બેસી લોક
ા જોવી નહિ

૧૪ લોકોના વિવાહાદિ કાર્યો પણ નીર
ાને જોવા નહિ

૧૫ સખીઓની સગાતે પણ ઠઠ્ઠા મશ્કરી, પુરૂષ સ્ત્રીના શણગાર, હાસ્ય, વિલાસ અને આદિ સબધી વિકથા કરવી નહિ

૧૬ વૈરાગ્ય, સમતા–શાતિ ઉપજાવે એવી ાર્ચા જ કરવી

૧૭ નોકર–ચાકર સાથે પણ આલાપ ાલાપાદિ ન કરવા તો પછી અન્ય જનોની સગાત કરવાનુ તો કહેવુ જ શુ ? અર્થાત્ ન જ કરવી.

૧૮ ચિત્રમા આળેખેલા પણ પરપુરૂષ જોવા નહિ તો પછી સાક્ષાત્ પ પુરૂષોનુ તો કહેવુ જ શુ ?

યોથી વિરમીને પ્રગટ હિતરૂપ થનાગ
સ્ત વિષયોમા જ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ
દ્વેષ અને મોહાદિ મહા વિકારોને પેદા
નાગ અને વધારનારા ભૂડા વિષયોથી
રમવુ અને એ જ વિકારોને શાન્ત કરે એવા
। વિષયોનુ સેવન કરવુ સુજ્ઞ જનોને ઉચિત
થાય. કામોન્માદને પેદા કરે અથવા વધારે
ના શબ્દાદિ વિષયોથી અળગા રહેવુ અને
ને જ શમાવે એવા પ્રશસ્ત વિષયોનુ સેવન
વુ જરૂરનુ છે પ્રસગોપાત એવા વિક
નો કઈક વિવેક કરવો જોઇએ

અમૃતની જેમ આત્માને શીતલતા ઉપ
વે એવી સુધાસ્રવાણી સાભળવાથી, પરમ
ાન્તરસથી ભરેલી જિનેશ્વર દેવની અથવા સત
નોની મુખમુદ્રાના દર્શન કરવાથી, તેમના
વિત્ર ગુણો ગાવાથી, સુગધી દ્રવ્યોવડે તેમની
વા ભક્તિ કરવાથી અને તેમના ઉત્તમ અગનો

૯૪ લગામવડે મારીગીને ફમેલા ઘોડાની પેરે જો પોતાની ઈંદ્રિયોને સંયમરૂપ ભવી ને દમવામાં આવશે તો તે તમને અભીષ્ટ મોક્ષસ્થાને પહોંચાડવાને બહુ ઉપયોગી થઈ શકશે

૯૫ મન, વચન અને કાયાને જો સારી રીતે કબજે રાખ્યા હોય તો તે ગુણકારી થાય છે, પણ જો તેમને આવ મોકળા મૂકી દીધા હોય તો તે મદોન્મત્ત હાથીની પેરે શીલવનનો વિનાશ કરે છે દુષ્ટ વિચાર, દુષ્ટ વચન અને દુષ્ટ વર્તન ગમે તેવાના સદાચારનો લોપ કરે છે

૯૬ જેમ જેમ રાગાદિક દોષો દૂર થાય અને જેમ જેમ વિષયોથી મન વિરક્ત થાય (નિવર્તે) તેમ તેમ જીવને મોક્ષપદ નજીક સમજવું

૯૭ સંયમરૂપ કિલ્લાને વળગી જે સમર્થ

ગ્યાપણુ કે તપાસ • વા જેવુ પણ કઈ
લાગ્યુ

તે ચુપચાપ-એક શબ્દ સરખો પણ
આ વિના પોતાના આવ સમા ચા યો ગયો
ના મ્હો ઉપર ક્રોધ અને વિષાદની કાલીમા
ગાઈ ગઈ મહેલના અનુચરો પણ રાજાની
ર મુખમુદ્રા નિહાળી ભયભીત બન્યા

સૂર્યના કિરણ પણ જે અંત પુરમા
વેશતા થરથરે ત્યા સ્નેહની ભેટ પહોચે
યાર તો અનાચારની અવધિ જ બની
ગઈએ રાજા શએ નિશ્ચય કર્યો કે—"હવા
તી એક દુરાચારી નારી નીવડી તેને આ જગત
ઉપર જીવવાનો કઇ અધિકાર ન હોઇ શકે "

હજારો નાગરિકોને ન્યાય આપનાર શખ
રાજા કલાવતીને ન્યાય આપવામા અશક્ત
નેવડ્યો ન્યાયપ્રિય અતરાત્માએ "એ સુ
વર્ણ-વલય કેવી રીતે અને કોની તરફથી

૫ રહી કલાવતી પોતાનું ુખ વિસરવા
ગી "જીવતો મનુષ્ય ગમે ત્યારે પણ
ણને પામે છે" એ પ્રકારના કુલપતિના
થાશન ઉપર વિશ્વાસ રાખી તેણી વનવાસના
નો નિર્ગમવા લાગી બાળ રાજકુમાર
તાપસના નાના બાળકો સાથે રમતો
તો-ખેલતો પોતાના તન અને મનના
ર્ય્યને વિકસાવવા લાગ્યો

(૨)

રાક્ષસીએ રાજાની ખાત્રી માટે પાછા
ધેલા કલાવતીના કાડા અને વલય રાજાએ
ા પરપુરૂષ ઉપર આસક્તિ ધરાવનાર
ને આવી જ શિક્ષા મળવી જોઇએ એમ
ને મનાવી રહ્યો એટલામા તેની નજર
યની ઉપર કોતરાવેલા અક્ષરો પર પડી

"હું અતઃ ક્ષમા ગણી ત્રીશ કિંચિત
તું તના પ્રત્યે યોગ્ય સર્વ ગણાગ નથી કેમકે
અને જે પ્રકારે સુખ થાય તે પ્રકારે જ વર્ત
ને હું તનમનથી બધાયવી છું"

વિજયાનો આવા ઉત્તર સાંભળીને વિજ
યશેઠનું મન પણ વિષયવૃત્તિ રહિત શાન્ત થઇ
ગયું અને આનંદ યુક્ત આકૃતિએ બોલ્યા કે
"હે સુંદરી ! તારા આવા વિવેક ભરેલો ઉત્તર
સાંભળી હું ખુશી થયો છું તારી ધાર્મિક
લાગણીને માટે હું તારી જેટલી પ્રશંસા કરૂં
તેટલી ઓછી છે સાચે સ્ત્રીજાતિની વિષયવૃત્તિ
પુરૂષ કરતા વિશેષ હોય છે છતા જ્યારે
તારી વિષયવૃત્તિ શાન્ત બની જાય છે ત્યારે
પછી પાપરૂપ વિષ જેવા વિષયસુખના ઉપભો
ગથી મારે પણ શું પ્રયોજન છે ? પૂર્વના
ભાગ્યોદય વડે અકસ્માત શિયળ પાળવાની
અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઇ ગઇ છે, તો એવા પ

એક મહાત્માએ પોતાના શિષ્યોને આપેલો બોધ

"હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીના સ્વરૂપ સિવાય પુરુષના ચિત્તને ચચળ બનાવનાર અન્ય કોઈ સ્વરૂપ મારા જાણવામાં નથી

૧ જુવાનો ! સ્ત્રીનું સ્વરૂપ પુરુષોના હૃદય [illegible] છે

"હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીના સ્વર સિવાય પુરુષના ચિત્તને ચલાયમાન કરનાર અન્ય કોઈ સ્વર મારા જાણવામાં નથી

૨ જુવાનો ! સ્ત્રીનો સ્વર પુરુષોના હૃદય [illegible] કરે છે

હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીની સુગંધ સિવાય પુરુષના ચિત્તને આનંદિત બનાવનારી અન્ય એક સુગંધ મારા જાણવામાં નથી

એક મહાત્માએ પોતાના શિષ્યોને આપેલો બોધ

"હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીના સ્વરૂપ સિવાય પુરૂષના ચિત્તને ચચળ બનાવનાર અન્ય કોઈ સ્વરૂપ મારા જાણવામાં નથી

૧ જુવાનો ! સ્ત્રીનું સ્વરૂપ પુરૂષના હૃદય કબજે કરે છે

"હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીના સ્વર સિવાય પુરૂષના ચિત્તને ચલાયમાન કરનાર અન્ય કોઈ સ્વર મારા જાણવામાં નથી

૨ જુવાનો ! સ્ત્રીનો સ્વર પુરૂષોના હૃદય કબજે કરે છે

"હે જુવાન ભિખ્ખુઓ ! સ્ત્રીની સુગંધ સિવાય પુરૂષના ચિત્તને જ્ઞાનશૂન્ય બનાવનાર અન્ય એક સુગંધ મારા જાણવામાં નથી